

Vägledning för genomförande av övning:

Övningspaket för att stärka energisektorns förmåga inför kriser och krig

Del av övningspaketet

Februari, 2025

Innehållsförteckning

Övningspaket för att stärka energisektorns förmåga inför kriser och krig	1
- Vägledning för genomförande av övning	1
1 Inledning	4
1.1 Att stärka motståndskraften har fått en ökad betydelse och övning är en del i förmågeutvecklingen	4
1.2 Syftet med övningspaketet	4
1.3 Begrepp för övning	5
2 Vägledning för genomförande av övning	6
2.1 Ett samlat övningspaket för genomförande av egna övningar.....	6
2.2 Före övningen.....	8
2.3 Under övningen.....	8
2.4 Efter övningen.....	9
2.5 Ytterligare stöd kring informationssäkerhet och övning.....	9

1 Inledning

1.1 Att stärka motståndskraften har fått en ökad betydelse och övning är en del i förmågeutvecklingen

Övning är ett effektivt sätt att stärka den mentala förberedelsen inför olika typer av störningar och underlätta identifiering av förebyggande åtgärder som gör det möjligt att upprätthålla verksamheten även under störda förhållanden.

Detta övningspaket är utformat för att kunna anpassas efter verksamhetens behov och kan genomföras i enklare seminarieliknande former. Underlaget har tagits fram för att stödja energiföretag i genomförandet av egna övningar. Övningspaketet möjliggör för enskilda aktörer att, med enkla förberedelser och begränsade resurser, utvecklas och stärkas inom ett antal förmågor, utifrån sina egna förutsättningar och behov.

1.2 Syftet med övningspaketet

Syftet med övningspaketet är att stärka energisektorns robusthet genom att ta fram underlag som kan underlätta energiföretagens genomförande av övningar och förmågeutveckling. Underlagen¹ ska kunna användas brett inom energisektorn, men med särskilt fokus på aktörer som har mindre erfarenhet av att själva ta fram underlag och genomföra övningar.

Målet med övningspaketet är att aktörerna själva kan identifiera styrkor och svagheter i sin leveransförmåga så att robusthöjande åtgärder kan genomföras.

Underlaget innehåller inte känsliga uppgifter och omfattas inte av sekretess. Diskussioner och dokumentation från planering, genomförande och utvärdering av de enskilda övningarna kan dock komma att innehålla känsliga uppgifter och behöver hanteras därefter.

Underlaget är en vidareutveckling av det övningsunderlag som delgavs medlemsländerna av EU-kommissionen våren 2023, i syfte att genomföra stresstester². Underlaget är vidareutvecklat för att vara enklare att använda och för att bättre passa i en svensk kontext. Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps (MSB) övningsmetodik har varit vägledande i utformningen.

Övningsunderlaget är baserat på,

- EU-kommissionens stresstest³, som innehåller eskalerande scenario med tillhörande övningsmoment anpassat för varje energislag samt svarsmall

---

¹ Övningspaketet har utarbetats under hösten 2024

² I enlighet med Europeiska rådets rekommendation den 8 december 2022 om en unionsomfattande samordnad strategi för att stärka den kritiska infrastrukturens motståndskraft (2023/C 20/01).

³ Begreppet stresstester har använts flera gånger i Sverige, men förekommer i huvudsak i processer initierade politiskt genom EU. Begreppet är inte alltid tydligt definierat, och innebörden kan variera.

- Grundläggande antagande samt fokusområden som anges i MSB:s och Försvarsmaktens *Handlingskraft*⁴

Avgränsningar

Detta övningsunderlag har ett särskilt fokus på antagonistiska hot, det vill säga hot som utförs med avsikt och illvilja. Vid sidan av dessa hot finns det ytterligare hot som är relevanta att öva, exempelvis klimatrelaterade hot. Här kan företagets egen risk- och sårbarhetsanalys utgöra en grund för vad som behöver övas. Detta övningsunderlag ska inte ses som heltäckande utan som en vägledning.

Vissa moment och diskussionsfrågor behöver inte nödvändigtvis vara relevanta för er. Se dem därför som exempel och anpassa efter era förutsättningar och behov.

Att öva en organisation är en av flera viktiga åtgärder för att utveckla och upprätthålla en förmåga, testa funktionalitet, identifiera förbättringsåtgärder med mera. Övningar behöver kompletteras med bland annat utbildningar, planer och framför allt implementering av de förebyggande åtgärder som identifieras för en ökad robusthet.

1.3 Begrepp för övning

Övning kan genomföras i många olika former och nivåer. Gemensamt för övning är att man övar för att bli bättre på något.

Övningsledare leder och koordinerar planering och genomförande av övningen. Övningsledaren leder diskussionerna med de övande under övningen.

Utvärderingsledare har det övergripande ansvaret för att planera och genomföra övningens utvärdering.

Åtgärdsplan avser de specifika förbättringsområden som identifierats efter utvärderingen, och syftar till att klargöra vilka områden som behöver stärkas upp samt de konkreta åtgärder som bör vidtas för att öka förmågan.

Scenario är en tänkt situation som beskriver olika händelser och ramfaktorer, och används som utgångspunkt för att genomföra övningen.

Moment beskriver olika fiktiva händelser som skulle kunna inträffa och utgör grund för diskussionerna under övningen.

Seminarieövning är ett övningsformat som passar både för övning inom egen organisation som för samverkansövningar. Det präglas av ett lärande och prestigelöst klimat där man genom samtal och diskussion utvecklar deltagarnas kunskap och förståelse utifrån förutbestämda mål, frågeställningar och scenario. Detta övningsunderlag är utformat för att kunna genomföras som seminarieövningar vid flera kortare tillfällen. Seminarieövningar kan benämnas olika, t.ex. diskussionsövningar, table-top övningar, dilemmaövningar, skrivbordsövningar osv.⁵

Civil beredskap kombinerar begreppen *civilt försvar under höjd beredskap* och *krisberedskap vid fredstida störningar*.

---

⁴ FM2021-1 7683:2, MSB2020-16261-3

⁵ MSB. (2023). Övningsvägledning Metodhäfte – seminarieövning. Hämtad den 11 november 2024 från <https://rib.msb.se/filer/pdf/30545.pdf>

2 Vägledning för genomförande av övning

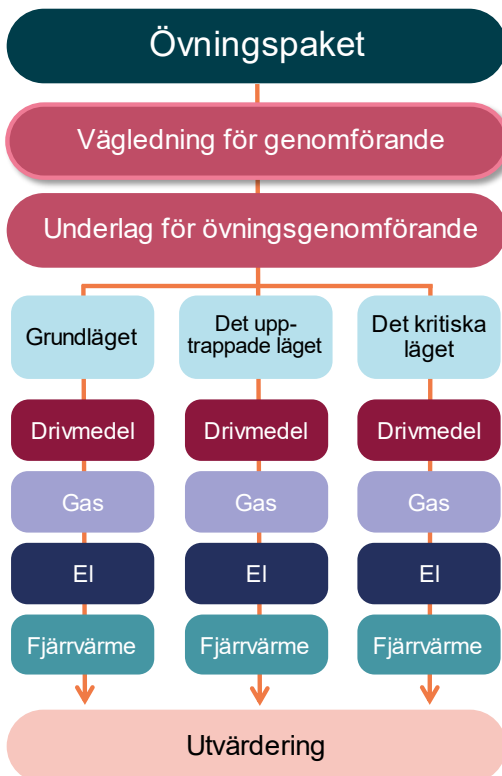
Denna vägledning är framtagen för att vägleda och underlätta för dig som är ansvarig för att planera, genomföra och utvärdera en eller flera av de övningar som föreslås i detta övningspaket inom er egen organisation. Underlagen är utformade för att användas vid flera korta övningstillfällen. Tidsuppskattning för respektive övningsunderlag är 2–4 timmar, inklusive utvärdering.

Kom ihåg att såväl samtal som dokumentation av era brister, förmågor och utvecklingsbehov kan omfattas av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) samt omfattas av säkerhetskylslagen (2018:585).

2.1 Ett samlat övningspaket för genomförande av egna övningar

Övningspaketet består av,

- denna vägledning för genomförande av övning (som rekommenderas att läsas först),
- tolv övningsunderlag anpassade för att genomföras som seminarieövningar⁶ och fördelade efter energislag samt,
- ett underlag för utvärdering.

Figur 1: Figur över övningspaketets innehåll

⁶ Se mer i viktiga begrepp

Varje övningsunderlag utgår ifrån ett scenario. Scenariot beskriver övergripande ramfaktorer i Sverige och i vår omvärld att utgå ifrån under övningen. Det finns tre scenarier, vilka bygger på varandra och ska ses vara i eskalerande skala. *Grundläget* ska ses som det minst utmanade scenariot följt av *Det upptrappade läget* och *Det kritiska läget*. Scenarierna är inte heltäckande, anpassa därför scenarierna efter era förutsättningar och behov. Nedan följer en kort beskrivning över scenarierna.

Grundläget

Detta scenario baseras på ett säkerhetspolitiskt läge, likt det vi har idag. Länder samlar in information om kritisk energiinfrastruktur i Sverige och det råder risk för sanktioner som påverkar europeiska och svenska energimarknader.

Det upptrappade läget

Detta scenario beskriver ett upptrappat läge där normallägesbilden utmanas, men det är inte helt tydligt vad det är som sker och vad det betyder. Den antagonistiska hotbilden bedöms öka men med en osäkerhet kring exakt vad som sker och vem som är utförare. Det förekommer bland annat störningar i globala produktions- och leveranskedjor, akut brist på kritiska reservdelar och cyber- och desinformationsaktiviteter som leder till återkommande störningar för samhällsviktiga verksamheter.

Det kritiska läget

Detta scenario kännetecknas av ett mycket osäkert omvärldsläge och händelser med allvarliga konsekvenser för Sverige. Detta inkluderar bland annat att tillgången på drivmedel och gas är kraftigt begränsad, ökad frekvens av allvarliga cyberangrepp och sabotage mot energiinfrastruktur som medför störningar i el, fjärrvärme- och fjärrkylaförsörjningen.

Moment

Till varje scenario hör 4–6 moment. Momenten beskriver olika händelser som skulle kunna inträffa. Momenten inom en övning är i stort sett fristående från varandra. Ni kan därför välja att använda alla eller några utifrån hur mycket tid och vilken nytta ni har av en bredare eller djupare diskussion. Diskussionsfrågorna behandlar olika teman som exempelvis kontinuitetshandling, samverkansbehov och krisledning och ska ses som inspiration till övningsdeltagarna. Anpassa momenten och diskussionsfrågorna efter era egna förutsättningar och behov. Tänk på att övningen ska vara ett hjälpmedel för er att utveckla er egen förmåga. Välj de delar som är relevanta och till nytta för er, utifrån er kunskap om verksamheten och erfarenheter av att genomföra övningar.

Utvärdering och erfarenhetsåterföring

Efter genomförd övning är det viktigt att utvärdera och använda insikterna för fortsatt förmågeutveckling. För utvärdering finns en mall som kan användas för att underlätta er dokumentation av brister och behov av förbättringsåtgärder samt för att kunna följa upp förmågeutveckling över tid. Utvärderingen bör omsättas till en åtgärdsplan, där de identifierade bristerna och förbättringsområdena tydligt adresseras, samt innehålla en plan för att återföra lärdomar och erfarenheter tillbaka till verksamheten.

I efterföljande kapitel följer checklistor på vad som kan vara relevant att göra eller tänka på före, under och efter övningen.

2.2 Före övningen

- Utse övningsledare som leder övningen och planeringen inför (bl.a. leder diskussionen under seminarieövningen)
- Utse utvärderingsledare som ansvarar för att utvärderingen fylls i (detta kan vara samma person som är övningsledare)
- Sätt syfte och mål för övningen
- Gå igenom övningsunderlagen och underlag för utvärdering
- Utgå från det övningsunderlag som passar er bäst och anpassa underlaget efter era behov och förutsättningar. Momenten är även fristående på så sätt att det är möjligt att välja bort moment som inte passar er. Samma gäller de exempel på diskussionsfrågor som ges till varje moment.
- Analysera behov av skyddsåtgärder innan ni samlar in, aggregerar, diskuterar eller dokumenterar underlag som rör känsliga delar av verksamheten och vidta nödvändiga skyddsåtgärder.
- Boka ändamålsenlig lokal
- Säkerställ tillgång till material som ska användas under övningen
- Identifiera lämpliga övningsdeltagare utifrån tilltänkt upplägg (alla förmågor är inte nödvändigtvis relevanta för alla medarbetare att öva) och bjud in i så god tid som möjligt.

2.3 Under övningen

- Övningsledaren leder samtalet - se till att övningsdeltagarna håller riktning mot det syfte och mål som ni har satt upp för övningen. Vissa moment kan ta längre tid än du räknat med och vissa gå snabbare, det är naturligt.
- Tips för att leda samtalet:
  - Se till att skapa en trygg miljö där alla deltagare får och vågar ta utrymme att delta
  - Ge korta sammanfattningar för att hålla alla på samma spår och skapa reflektion under övningen
  - Uppmuntra deltagarna att vara kreativa om delar i momenten är missriktade för er; kom ihåg att det är diskussionen och de åtgärder diskussionen leder till som är viktigast
- Kom gemensamt fram till övningsbestämmelser som ska gälla under övningen. Exempelvis hur ni hanterar informationsbrister i scenariot eller hur ni ska säkerställa en lärande miljö under övningen.
- Bevaka löpande under övningen om det finns risk för att skyddsvärd information röjs till obehörig och pausa i så fall den diskussionen.
- Stanna upp vid scenariot och fundera igenom vad detta övergripande innebär för er verksamhet.
- Exempel på stödfrågor som kan ställas vid alla moment eller om samtalet fastnar:
  - Om förutsättningarna X hade varit annorlunda, hur hade vi agerat då?
  - Hur påverkas våra underleverantörer och samarbetspartners i den här situationen och hur påverkar det oss?

- Vad är det allra viktigaste för oss tänka på i den här situationen?
- Hur påverkar vår hantering energileveranser till slutkund?
- Var finns de resurser som vi behöver?
- Finns det några alternativa lösningar vi inte tänkt på?
- Exempel på stödfrågor kopplade till CER-direktivet:
  - Vilka förebyggande åtgärder kan vi vidta för att minska risken för att incidenter uppstår?
  - Hur stärker vi vår förmåga att reagera, hantera och begränsa konsekvenserna av en incident?
  - Har vi vidtagit åtgärder för att stärka organisationens förmåga att återhämta sig från incidenter?
  - Har vi säkerställt ett tillfredsställande skydd av lokaler och kritisk infrastruktur?
  - Hur säkerställer vi att berörd personal känner till de framtagna förmågehöjande åtgärder och vet de vad de ska göra?
  - Hur säkerställer vi att vi har tillfredsställande personalsäkerhet?
- Avsluta övningstillfället med att genomföra utvärdering

2.4 Efter övningen

- Följ upp den åtgärdsplan som ni tog fram i samband med övningstillfället.

2.5 Ytterligare stöd kring informationssäkerhet och övning

Informationssäkerhet

Det framtagna övningspaketet innehåller inte känsliga uppgifter som omfattas av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller säkerhetsskyddslagen (2018:585). Diskussioner och dokumentation från planering, genomförande och utvärdering av de enskilda övningarna kan dock komma att innehålla känsliga uppgifter och behöver hanteras därefter. Analysera därför tidigt behovet av skyddsåtgärder innan ni samlar in, aggregerar, diskuterar eller dokumenterar underlag som rör känsliga delar av verksamheten och vidta nödvändiga skyddsåtgärder. Det kan exempelvis handla om att använda ändamålsenliga lokaler och hjälpmedel utifrån hur skyddsvärd information som ska avhandlas.

På bland annat Energimyndighetens, Säkerhetspolisens och Försvarshögskolans hemsidor finns mer information om säkerhetsskydd och informationssäkerhet⁷.

Övning

MSB har tagit fram ett samlat metod- och övningsstöd⁸ för att underlätta arbetet med övningsverksamhet. Materialet finns tillgängligt på deras hemsida. De har även tagit fram ett övningspaket med förberedda övningsunderlag som heter *Öva enkelt!*⁹, vilket framtagande av detta övningspaket för energisektorn inspirerats av.

⁷<https://www.energimyndigheten.se/energiberedskap/sakerhetsskydd>,
<https://sakerhetspolisen.se/sakerhetsskydd/sakerhetsskyddsatgarder/informationssakerhet.html>,
<https://www.fhs.se/utbildning/kompetensutveckling/sakerhetsskydd.html>

⁸ <https://www.msb.se/sv/utbildning--ovning/ovningsstod-och-verktyg/>

⁹ <https://www.msb.se/sv/utbildning--ovning/ovningsstod-och-verktyg/ova-enkelt/>

Hållbar energi för alla

Energimyndighetens uppdrag är att förena ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet i energisystem, som är hållbara och kostnadseffektiva med en låg påverkan på hälsa, miljö och klimat.

Vi bidrar med fakta, kunskap och analyser om tillförsel och användning av energi i samhället, och arbetar för en trygg energiförsörjning.

Forskning om framtidens energisystem och teknik får stöd av oss. Vi stöttar också affärsutveckling som gör det möjligt att kommersialisera innovationer och ny teknik, och ser till att goda lösningar kan exporteras.

Vi ansvarar för Sveriges officiella statistik på energiområdet, och hanterar stödsystem så som elcertifikatsystemet och handeln med utsläppsrätter. Dessutom deltar vi i internationella klimatsamarbeten, och förmedlar fakta om effektivare energianvändning till hushåll, företag och myndigheter.

Energimyndigheten är också beredskapsmyndighet och sektorsansvarig myndighet inom energiområdet.

Energimyndigheten, Box 310, 631 04 Eskilstuna
Telefon 016-544 20 00
E-post registrator@energimyndigheten.se
energimyndigheten.se